

می‌دانم اگر الان در ترکیه بودم، مدافع حقوق اقلیت کرد بودم و احتمال زندانی شدن نیز برایم وجود داشت. در عربستان سعودی، با اتفاقاتی که برای رنوف بدایو افتاد، می‌دانم که اگر جای او بودم، باید هزار ضربه شلاق می‌خوردم و ده سال حبس می‌کشیدم.

کانولیک-لایک بود. یکی از سیاستمداران اینجا می‌گفت اسلام سیاسی در حال محاصره ماست. می‌گفتند عربستان سعودی به امامان جماعت پول داده تا آنها روایتی افراطی از اسلام را تبلیغ کنند. ما همچنان منتظر این محاصره هستیم. البته در این زمینه باید مراقب باشیم. اما باید در مورد خطر اسلام هراسی هم مراقب باشیم. ما در دورانی زندگی می‌کنیم که اسلام هراسی وارد می‌شود و ما عملاً کاری نمی‌توانیم بکنیم. کمی مانند آنچه که در قرن نوزدهم اتفاق افتاد: یهودی هراسی در اذهان مردم این قرن ریشه دواند و به گفتمانی معمولی تبدیل شد که مورد قبول همه بود. در آن وقت، هر کاری هم بکنیم، نیرویی عظیم اسلام هراسی را در بین همگان رواج خواهد داد. این مسئله با حوادث یازده سپتامبر ۲۰۰۱ شروع شد و خود را به ما تحمیل کرد و اکنون به واقعیتی تبدیل شده که نمی‌توان آن را مهار کرد. اسلام هراسی نوعی خارجی هراسی است و می‌توان گفت که خارجی هراسی همچنان با نژادپرستی متفاوت است. خارجی هراسی رفتاری منفعلانه است. در خارجی هراسی، یک خارجی وارد می‌شود، و ما به او اعتماد نداریم. اسلام هراسی نوعی خارجی هراسی است. اما نژادپرستی نوعی نفرت است که به طور فعالانه وارد عمل می‌شود. من سال‌های سال برای استقلال کبک مبارزه کردم. همچنان طرفدار جدایی کبک هستم، اما این مسئله را کمی کنار گذاشتم. طرفدار جدایی هستم. چون فکر می‌کنم مشکلات فدرالیسم کانادا قابل حل نیستند. اما این مهمترین دغدغه من نیست. خط لوله نفت و اسلام هراسی دغدغه‌های مهمتری برای من هستند.

روزنه • یعنی شهرونده ایده‌آل یا یک روشنفکر حق ندارد نداند درست می‌فهمم؟

— بله، باید مطلع باشم. اما نه بعنوان متخصص. بلکه به عنوان یک شهروند پیچیده.

روزنه • می‌توانیم این موضوع را بیشتر باز کنیم؟

— من نمونه از کارهای خودم را بعد از اینکه در مورد مسئله‌ای اطلاع یافتم به عرض می‌رسانم. می‌توانیم از ۱۹۹۵ شروع کنیم. در ۲۵ جون آن سال، با جمعی دیگر از افراد، «جنبش روشنفکران طرفدار جدایی کبک» را بنیان نهادیم. من در زمینه فلسفه نیز فعالیت می‌کردم. چون رییس انجمن فلسفه کبک از ۱۹۹۲

تا ۱۹۹۵ بودم. اولین رییس جنبش روشنفکران طرفدار جدایی کبک نیز ۱۹۹۶ تا ۱۹۹۹ بودم. در سال ۱۹۹۹، اولین رییس کمیسیون شهروندی در «بلوک کبک» بودم. من عضو هیئت اجرایی اتحادیه اساتید دانشگاه مونترال نیز بودم. از ۱۹۹۸ تاکنون بیش از ۵۰ مقاله در روزنامه «Devoir» چاپ مونترال نوشتم. از دو سال گذشته نیز بیش از چهل مقاله در نشریه هافینگتون پست منتشر کردم. عضو جنبش کبک فراگیر نیز بودم. طومارهای بسیاری را برای مسائل مختلف به امضا رساندم. همانطور که گفتم مقالات زیادی در روزنامه‌ها نوشتم و در اینجا سیاستمداران روزنامه می‌خوانند. البته شهروندان عادی نمی‌خوانند.

روزنه • اگر شما یک روشنفکر در خاورمیانه بودید، آیا در آن صورت عملکرد شما متفاوت بود؟

— در ترکیه ببینیم هم اکنون چه اتفاقاتی در حال رخ دادن است. از میان هزار و دویست استاد دانشگاه که اردوغان را در سیاست خود در قبال کردها محکوم کردند، بسیاری در حال حاضر در زندان هستند. حتی اینجا در کشور ما به راحتی نمی‌توان سخن گفت. می‌دانم اگر الان در ترکیه بودم، مدافع حقوق اقلیت کرد بودم و احتمال زندانی شدن نیز برایم وجود داشت. در عربستان سعودی، با اتفاقاتی که برای رنوف بدایو افتاد، می‌دانم که اگر جای او بودم، باید هزار ضربه شلاق می‌خوردم و ده سال حبس می‌کشیدم.

روزنه • یعنی بدون آزادی بیان، روشنفکر نیز نداریم؟

— درست است. چون آزادی بیان لازمه وجود روشنفکر نیز است. برای اینکه روشنفکر باید اطلاعات کسب کند. در جریان امور قرار گیرد و نظر دهد و موضع بگیرد. در رسانه‌ها اظهار نظر کند. بدون آزادی بیان روشنفکر نیز وجود ندارد.

روزنه • پس جایی که برای آزادی بیان مبارزه می‌شود روشنفکر وجود ندارد؟

— در معنای کلی کلمه، نمی‌توان وجود روشنفکر را بدون آزادی بیان تصور کرد.

روزنه • اما احتمالاً با من موافق هستید که همه چیز از جمله آزادی بیان نسبی است. وضع آزادی بیان در کانادا، سوئد و عربستان یک سان نیست اما نمی‌توان گفت که در هیچ کدام آزادی بیان به شکل ایده‌آل وجود دارد. اینطور نیست؟

— اگر آنچه که آزادی بیان را محدود

می‌کند، شهرت دیگری باشد، به عنوان مثال اگر در روزنامه‌ای به شما نسبت ناروایی بدهم، شما حق خواهید داشت من را تحت تعقیب قرار دهید، چون شما را بی اعتبار کرده‌ام. طبیعتاً برای آزادی بیان محدودیتی وجود دارد، که به واسطه آزادی‌های بنیادین دیگر افراد تحمیل می‌شود. این امری بدیهی است. در کانادا، دولت معظم ما شرکت‌های بزرگی مثل «بریک گولد» هستند. اگر از آنها انتقاد کنی، احتمال دارد که به خاطر بی‌اعتبار کردن آنها شما را تحت تعقیب قرار دهند. یکی از بزرگترین مراکز تحقیقاتی کانادا در زمینه روابط بین المللی Munk Center واقع در تورنتو است. تورنتو مرکز کاناداست و این مهمترین سازمان مطالعه روابط بین المللی در کاناداست. رییس این مرکز پیتر مانک است که رییس بریک گولد هم هست. ما هم محدودیت‌های خودمان را در اینجا داریم. این نشان می‌دهد که ما نیز محدودیت‌های مهمی در زمینه آزادی بیان داریم. در عین حال ما آزادی‌های بیشتری در زمینه سیاست داریم. در حال حاضر من هر روز از دولت استانی کبک و دولت لیبرال کانادا انتقاد می‌کنم. هر روز از نخست وزیر کبک و نخست وزیر کانادا انتقاد می‌کنم. ما هر روز این مقالات را در فیس بوک منتشر می‌کنیم.

روزنه • حال در شرایط محدودیت آزادی بیان سیاسی چه باید کرد؟

— وقتی حکومتی در راس کار است که نمی‌توان از آن انتقاد کرد، نمی‌توان قبل از اظهار نظر، انتظار داشت که این دولت به طور کامل آزادی بیان و آزادی انتقاد کردن را به ما بدهد. در این صورت، فکر می‌کنم باید به مسائلی پرداخت که برای حکومت آنچنان تابو نیستند و ما در این زمینه‌ها آزادی عمل داریم. اگر به طور مستقیم به این حکومت حمله کنیم، کار درستی نیست، چون جان ما در خطر خواهد بود. اگر در سطوحی از حکومت، امکان انتقاد هست باید در آن سطوح انتقاد کنیم. اگر به طور کلی حمایت حکومت را نداریم، نباید مستقیماً با حکومت مواجه شویم، بلکه باید اقداماتی انجام دهیم که با وجود محدودیت‌ها کارها را به پیش ببرد. در مورد ما، این شرکت‌های بزرگ هستند که برای ما محدودیت ایجاد می‌کنند. در نتیجه کاری که می‌کنیم، این است که از دولت‌ها بیشتر انتقاد می‌کنیم. در نتیجه کمی استراتژی برای اینکه جان روشنفکر به خطر نیفتد، خوب است. ■